

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“  
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Книга Психология

Том 100

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITE DE SOFIA „ST. KLIMENT OHRIDSKI“

FACULTE DE PHILOSOPHIE

Livre Psychologie

Tome 100

---

## ПСИХОАНАЛИТИЧНА ОЦЕНКА НА ДВОЙКИ – НЯКОИ НЕСЪЗНАВАНИ ФЕНОМЕНИ ВЪВ ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ДВОЙКАТА

ЕЛЕНА БОЖИНОВА<sup>1</sup>

*Елена Божинова.* ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПАР – НЕКОТОРЫЕ ФЕНОМЕНИ В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ НА ПАРЫ

Этот текст рассматривает аспекты психоаналитического понимания бессознательных процессов, которые помогают выбрать партнера и установить интимные отношения в паре. Также представлены возможности результатов такого рода понимания в клинической ситуации в умственной деятельности как каждого из партнеров так и пары в целом. Текст основан на принадлежности автора к школе психоанализа „отношения объектов“ (object relation). Некоторые из основных концептов этой теории позволяют нам понимать пару как отношения с внутренними и внешними объектами и осознавать мыслительные бессознательные процессы партнеров. Есть также краткое описание происхождения школы „отношения объектов“ и некоторых основных концептов, как: проективная и интроективная идентификация, параноешизоидное и депрессивное положение, нарциссизм как в контексте каждого из партнеров, так и пары. Также рассматриваются такие понятия, как: самоопределение, самостоятельность, интимность и принуждение в паре, выбор партнера и качество отношений, а также характеристики трансференции и контратрансференции.

*Elena Bojinova.* PSYCHOANALYTIC ASSESSMENT OF COUPLETS – SOME UNCONSCIOUS PHENOMENA IN COUPLE FUNCTIONING

This text aims at reviewing aspects of the psychoanalytical understanding of unconscious processes, which play a part in choosing a partner and establishing an intimate relationship in the couple. The opportunities this kind of understanding provides, in the clinical situation, for assessing mental functioning of individual partners and in the couple are also presented. The text is based on authors belonging to the object relation school of psychoanalysis. Some of the basic concepts in this

---

<sup>1</sup> Докторант Клинична психология, ФФ.

framework allows us to think about the couple in terms of relationships with internal and external objects and understand the unconscious processes in the minds of the partners. There is a brief account of the origins of the object relation school, as well as some of the basic concepts – projective and introjective identification, paranoi-schizoid and depressive position and narcissism in the context of the individual and of the couple. Also reviewed are issues such as identity, separateness, intimacy and intrusiveness in the couple, partner choice and the quality of relationships, as well as characteristics of the transference and countertransference.

## УВОД

Целта на този текст е да направи преглед на психоаналитичното разбиране за част от несъзнаваните процеси, които играят роля във избора и изграждането на връзка в партньорската двойка и възможностите, които това разбиране дава в клинична ситуация за оценка на типа функциониране на партньорите индивидуално и на типа връзка между тях. Разбира се, не е възможно да се опишат всички несъзнавани феномени, които протичат както индивидуално, така и в двойката, както и не е възможно да се представи цялото многообразие от школи, мислещи за двойката и определящи себе си като принадлежащи в психоаналитичната парадигма. Тук фокусът е върху школата на обектните отношения и разбирането, което авторите в нея дават за ранните (инфантилни) части на личността, доколкото тъкмо поради това, че са дълбоко инфантилни, те предоставят достъп до несъзнаваното функциониране на човек, природата и качествата на връзките му с вътрешните и външните му обекти и оттам до динамиките в отношенията в двойката. Друга причина за този избор (освен личните предпочитания на автора) е и възможността за разбирането на преноса и контрапреноса в ситуация на консултиране или психотерапия и използването на това разбиране като основен инструмент за оценка и терапевтична работа.

### **Нарцистични отношения с обекта и нарцистични обектни отношения**

Генезисът на това, което по-късно бе наречено „теория на обектните отношения“, се появява в рамките на откритието на Фройд на механизмите на преноса. Чрез клиничната си работа той става наясно с интензивността на чувствата, преживявани от пациента към терапевта. Това откритие на преноса поставя изследването на връзките на пациента в центъра на психоаналитичната теория и практика.

Следвайки първоначалното си разбиране за преноса, Фройд започва да се интересува от клиничните и теоретични проблеми, свързани с хомосексуалността и параноидната психоза. Макар че се основава на биографични и автобиографични данни, а не на клиничен опит, Фройд казва, че тези хора не могат да формират пренос. Според него това се дължи на „оттеглянето от външния

свят – от хората и нещата“, който ги прави „недостъпни за усилията на психоанализата“ (1914 г.). Той използва биографичното изследване на Леонардо да Винчи, за да илюстрира как отношението с реалния външен обект е потиснато, и селфът е взет като модел, по чиято прилика се избират любовните обекти (1910). Това състояние на ума Фройд нарича „нарцисизъм“.

### Проективна идентификация

За да разграничи тази многопластовост и сложност на преживяванията, М. Клайн развива разбирането на Фройд за защитните механизми и описва т. нар. шизоидни защитни механизми, обръщайки специално внимание на проективната идентификация (1946, 1955), която в нейното разбиране е примитивна фантазия на отцепване и проектиране на части от селфа и вътрешните обекти и идентифицирането с тях, като че ли те се намират в друг човек. Този концепт е значително развит и за много автори е централен в разбирането на човешките отношения. Блон например пише, че „връзката между пациент и аналитик или бебе и гърда е механизмът на проективна идентификация“ (1959). Той говори и за начините, по които човек може в реалността да накара друг човек да преживее и/или да се държи в съзвучие с фантазиите на проективната идентификация. Въпреки че съществува дебат около това, дали трябва да се използва един и същи термин за защитните (евакуиращи) процеси (Клайн) и за това, което е разбирано като основата на средствата за общуване и психично удържане (Блон), няма съмнение, че проективната идентификация е клинично и теоретично значим концепт.

Причината за това е, че за много автори проективната идентификация се оказва ключова в разбирането както на интерперсоналните, така и на интрапсихичните обектни отношения. Клиничното изследване на нарцисизма и нарцисичните връзки с обекти показва, че привидната дихотомия – както теоретично, така и клинично, между интрапсихичното и интерперсоналното, между вътрешния и външния свят може да бъде надценена. Психоаналитичната работа – индивидуално и с двойки – ни припомня постоянно за екстернализацията на интрапсихични образи и фантазии в отношенията с другите.

Според Бети Джоузеф проективната идентификация е психичен механизъм, който е както интрузивен, така и средство за комуникация. Тя пише: „Често е трудно да се изясни дали във всеки даден момент проективната идентификация е основно насочена към комуникиране на състояние на ума, което не може да бъде вербализирано от пациента, или е насочено повече към навлизане и контролиране или атакуване на аналитика или дали и двата елемента са активни и трябва да им се обърне внимание.“ Тя продължава, казвайки, че ако можем да я разбирате, „проективната идентификация е по природа вид комуникация дори в случаите, когато това не е нейната цел или намерение“ (Joseph 1987).

Както Клайн я дефинира в началото, проективната идентификация е разбирана като несъзнаван примитивен защитен механизъм, при който части на селфа и вътрешните обекти са отцепени и проектирани в обект, който след това се преживява като притежаващ проектираните характеристики. Това е omnipotentна фантазия: тя включва доминирането на обекта и отричането на отделеността, а следователно и объркване на идентичността. Става ясно, че ако части от селфа са във фантазията, отцепени и проектирани в обект, с който след това селфът се отнася (свързва) като притежаващ проектираните характеристики, то проективната идентификация е описание на процес на нарцистична идентификация.

Както пише Щайнер, „Едно от последствията на проективната идентификация е, че субектът се свързва с обекта не като отделен човек със собствените си характеристики, а като че ли се свързва със себе си. Той може да игнорира аспекти на обекта, които не съвпадат с проекциите, или може да контролира и принуди или убеди обекта да отиграе ролята, изисквана от него“ (Steiner 1993).

Bion (1959) и Rosenfeld (1971) са едни от авторите, които пишат за комуникативния потенциал на проективната идентификация. Според тях човекът, който извършва проективната идентификация, несъзнавано прави така, че да предизвика у реципиента на проекцията чувства, отговарящи на тези, които са проектирани. Бион предложи идеята за контейнер/съдържимо, описвайки годностите на майката или психотерапевта да приема, обработва и дава смисъл на това, което е проектирано.

Тези развития показват, че проективната идентификация не е само omnipotentна фантазия, а че както Britton пише, пациентът „предприема стъпка да *осъществи* фантазията си... чрез предизвикване или провокация на преживявания в аналитика чрез ... вербално и невербално поведение ... давайки възможност за примитивна форма на комуникация“ (Britton 1992).

Следователно се развива по-дълбинно разбиране за начините, по които например клиентът в терапия или партньорът в двойката се вълечат във или отиграват аспекти на отношенията с вътрешните си обекти в природата на техните интеракции.

Например в психотерапевтичната връзка Segal (1977) говори за начините, по които пациентът „прави неща“ на терапевта, а Sandler (1976) говори за това, че пациентът „подвежда“ терапевта в това да отиграва определена роля по начин, който се отразява на терапевта. Betty Joseph описва как пациентът „съзнавано и несъзнавано структурира аналитичното взаимоотношение“, вълчайки терапевта в процеса и по този начин „прави видима природата на техния (вътрешен) свят“ (Segal 1989). Brenman Pick обобщава това клинично разбиране, като подчертава, че „да се предполага, че не сме повлияни от (пациента – б.м.), би представлявало не неутралност, а фалшивост или недостъпност“ (Brenman Pick 1985).

Spillius обобщава тези теоретични и клинични развития и пише, че от клинична гледна точка сега ние имаме три начина за използване на концепта на проективната идентификация: Клайнианския начин, който подчертава защитната и евакуативна функция; начина на Бион, който поставя комуникативната функция, и свързаната с него концепция на Джоузеф, която подчертава натиска, който несъзнавано е оказван върху терапевта да отиграва по начин, който е консистентен с проекциите на пациента (Spillius 1992). Очевидно е, че приемането и евентуалното осъзнаване на това, което пациентът проектира, създава комуникативна връзка между терапевт и пациент (а така също, макар и много по-неосъзнато, между двама партньори в интимна връзка).

По отношение на интимните отношения в двойката влюбването може да бъде мислено като един от най-впечатляващите примери за пренос. Взаимната чувствителност и приемането на преносните им проекции можем да кажем, че съставляват привличането и привързаността между тях и по този начин – знанието им един за друг.

Ruszczynski смята, че този комуникативен потенциал зависи и същевременно е продукт на интрузивността на проективните процеси. Опитът от клиничната му практика като брачен консултант показва, че проективният процес, който играе такава важна роля при създаването на съвместимост между партньорите, разчита на взаимните проективни идентификации, намирайки точка на резонанс в партньора, имаща за резултат колизията, в която и двамата партньори се познават, която създава отношението в двойката. Авторът използва тук думата „познание“ в смисъла на Бион, отнасяща се не до интелектуалното познание, а до преживелищното познание на другия.

### **Нарцистични отношения с обекта и нарцистични обектни отношения**

Един тип двойки, за които ще става въпрос тук, често се обръщат към психотерапевта не със специфичен проблем или симптом, а по-често с продължаващо от дълго време чувство на взаимна фрустрация, антагонизъм и дълбоко разочарование. Често е необяснимо какво ги е държало заедно през годините и защо търсят терапия в този момент. Изглежда, между тях не е имало преживяване за взаимно уважение и обич, а по-скоро дистанцираща студенина, „отнесеност“ или самодостатъчност. Или обратно, може да има състояние на объркана (слята) заедност, която е също толкова незадоволителна, без никакво истинско преживяване за индивидуалност или здравословна отделеност. И двамата съобщават, че са се чувствали доминирани от нуждите на другия, като всеки се оплаква, че е бил игнориран от партньора. Много често вместо загриженост има обвинение и обезценяване на партньора. В същото време е възможно да има несъзнаван ужас при мисълта, че нещо между тях не е наред. Понякога този ужас става съзнаван. Много подобни двойки осцилират непредвидимо между отчуждеността и слятата заедност.

Професионално, социално и материално някои от тези двойки могат да са „успешни“, като фрустрацията и чувството за провал остават в рамките на брачните отношения. За други раздразеното разочарование се разпростира над всички аспекти от живота им. В историите им се среща модел на поддържане на (психичното) статукво на всяка цена. Това може да са магически изглеждащи „справяния“ с трудности, раздели, загуби и най-вече кризи в отношенията им. Изглежда, като че тези двойки са доминирани от психична организация, която налага съгласието като основния аспект на отношенията им. Различия, амбивалентност или конфликт изглеждат напълно извън способностите им за удържане. Чрез процес на взаимна проективна идентификация с идеализиран вътрешен образ на отношенията тези двойки създават обектни отношения, които поддържат усещането им за равновесие, но са нереални и деструктивни като резултат (вж. бракове по типа „кукленска къща“ – Meltzer; по-долу в статията се разглеждат нарцистичните обектни отношения). Често няма никакво усещане за любопитство към партньора (или към терапевта), но може да се появи чувство за контролиране и навлизане в другия. Границите стават объркани или неясни: какво принадлежи на селфа и какво на другия, става трудно за разграничаване, като позитивни или негативни аспекти на другия стават обект на идентификация и дори идеализация. Поради разпределянето на различни части на селфа и другия чрез процесите на отцепване и проективна и интроективна идентификация подобни отношения могат да са нестабилни, ако не се поддържат ригидно. Ако взаимният контрол и фиксираност чрез тези шизоидни защитни механизми не се случи, има преживяването, че психичното равновесие и дори психичното оцеляване са под заплаха. За много от тези двойки това, което има най-голямо значение, е да има съгласие – всеки конфликт, амбивалентност или чувство за загуба или несигурност са абсолютно отречени.

Често в работата с двойки, които показват масирано използване на тези защитни механизми, е трудно да се запази способност за подходяща отделеност: професионалистът се чувства въввлечен, контролиран или разстроен от отношенията си с тях. Коментарите и интерпретациите биват игнорирани, обезценени или атакувани. В същото време някои от тях са „отвлечени“ и повтаряни по-късно, често в изкривен вид, който подменя казаното, или пък професионалистът става обект на взаимната идеализация на партньорите и бива съблазняван от нея.

Бедността на отношенията в подобни двойки и придружаващите ги клинични проблеми често поставят въпроса, дали брачната психотерапия е подходяща за тях. Единият или и двамата партньори могат да отговорят на критериите за нарцистично или гранично личностово разстройство. Някои автори (Stanley Ruszynski) твърдят, обратно на разпространеното мнение, че при тези хора обектните отношения са твърде бедни или дори липсват, че те са в отношения, които обаче са патологични по своята структура. Парадоксално, по-

добни обектни отношения са несъзнавано конструирани и поддържани тъкмо с цел избягването или побеждаването на това, което ще се изисква и ще се появи при по-здрави обектни отношения. Връзката има цел и смисъл и за двамата партньори, макар че целта и смисълът ѝ са значително повлияни от по-примитивните части на личността.

Тезата тук е, че нарцистичните обектни отношения се коренят в тревожностите, защитите и видовете обектни отношения на параноидно-шизоидната позиция, в рамките на която проективната идентификация играе ключова роля. Поради това че във всички хора и във всички отношения има постоянно движение между по-примитивната параноидно-шизоидна позиция и по-зрялата депресивна позиция, параноидните тревожности е вероятно да бъдат събудени понякога във всички хора и във всички двойки. Ако това е така, нарцистичното свързване с обекта – базирано на процесите на отцепване и проективна идентификация – трябва да бъде мислено не само като дискретно и силно патологично състояние, а като състояние, което е вероятно да се прояви повече или по-малко като „острови“ на взаимодействие във всички отношения на интимност. Тогава как разграничаваме нарцистичното отношение към обекта и нарцистичните обектни отношения?

### **Параноидно-шизоидна и депресивна позиция**

Ако всички човешки взаимоотношения са до някаква степен конструирани на основата на проективна идентификация, с проектирани части на селфа и вътрешните обекти, влияещи върху образа и природата на и следователно върху връзката с другия, трябва да приемем, че всички обектни отношения са отчасти нарцистични. Важното тук е степента, гъвкавостта и силата на проективната идентификация. Ако по-примитивните защити на отцепване и проективните процеси доминират природата на взаимоотношенията, подобни отношения с обекта ще бъдат в по-голяма степен нарцистично структурирани. Ако има по-малко отцепване и ако проективната система е по-гъвкава, като по този начин позволява отдръпването на проекциите, тогава природата на връзката ще бъде основана повече върху реалността на селфа и на другия.

Параноидно-шизоидната позиция включва персекуторни и параноидни тревожности, както и по-примитивните защити като отцепване, проективна идентификация, отричане, идеализация и обезценяване; следователно обектните отношения са с частични обекти, като отцепването и проекциите продуцират отричане на отделеността и объркване на границите на егото.

Депресивната позиция включва повече депресивни тревожности, включително загриженост и вина, а защитите срещу раздялата са повече манийни и obsесивни, като изтласкването заема мястото на отцепването; а обектните отношения като цяло са по-скоро основани на разпознаването на селфа и на дру-

гия като цял и отделен обект с неизбежното толериране на амбивалентността, която това разпознаване изисква.

Тъй като тези констелации от тревожности, защиты и видове обектни отношения описват състояния на ума, а не стадии на развитие, съществува вероятността – по-скоро е твърде вероятно – да има флукутации между двете позиции според тревожностите, продуцирани под влиянието на постоянните взаимоотношения между вътрешния и външния свят.

Това разбиране на шизоидните процеси на отцепване, проекция и проективна и интроективна идентификация, действащи от началото на живота и проявяващи се в различно време от живота, ясно подсказва особено разбиране на нарцисизма и нарциситичните отношения с обекта. Клайн, макар че пише сравнително малко за нарцисизма, на едно място казва:

Типична черта на шизоидните обектни отношения е тяхната нарциситична природа, която произлиза от инфантилните интроективни и проективни процеси. Защото ... когато егоидеалът е проектиран в друг човек, този човек става обичан и на него се възхищават, защото той съдържа добрите части на селфа. По същия начин връзката с друг човек въз основа на проектирането на лоши части от селфа в него е нарциситична по природа, защото в този случай обектът репрезентира част от селфа... когато тези части са ексесивно проектирани в друг човек, те могат да бъдат контролирани само чрез контролирането на другия човек (1946).

Параноидно-шизоидната позиция или състояние на психичното функциониране могат следователно да бъдат мислени като синоними с нарциситичните обектни отношения. Ето защо можем да се отнасяме към нарцисизма като към състояние, продуцирано от отдръпване на интернализирания добър или лош обект, а не като без-обектно състояние. По подобен начин нарциситичните обектни отношения могат да бъдат мислени като състоянието, при което с обекта се влиза в проективна идентификация като притежаващ характеристиките на селфа, което е онова, което го прави атрактивен за (нарциситичния) субект.

Розенфелд развива един много важен аспект на нарцисизма, когато въвежда идеята за „деструктивния нарцисизъм“ (Rosenfeld 1979). Това е нарциситично отдръпване не към добрия интернализиран обект, а към по-деструктивен вътрешен обект. Той описва как подобна идентификация има за резултат онова, което той нарича „вътрешна мафия“ или „саботьор“, който работи срещу усилията на по-доброкачествените аспекти на селфа. Това ни е познато в негативната терапевтична реакция на пациенти към нашата терапевтична работа: то може да бъде видяно при двойки в отношенията един към друг, където силна разрушителна част от селфа (или партньора) тиранизира зависимата нуждаеща се част от селфа (или партньора) и пречи на тази част (или на двойката) да има достъп до добрите обекти.

Знанието за нуждата от обект в параноидно-шизоидната позиция води до чувства на завист спрямо обекта, от когото селфът е зависим, и омраза поради преживяването да си в нужда. Сегал пише за завистта като за разбирането, че



източникът на живота и добротата лежи извън селфа. Следователно нарцисизмът може да бъде разглеждан като защита срещу завистта (Segal 1983).

В един определен аспект на този деструктивен нарцисизъм проективната идентификация е глобална: целият селф се преживява като проектиран в обекта. Това е, за да послужи за отричане на каквато и да е отделеност от обекта. Розенфелд нарича това символичен или паразитен тип обектни отношения (Rosenfeld 1983), в които субектът изглежда да живее вътре в обекта си. Субектът има омnipotentната нарцистична фантазия, че обектът приветства тази връзка, която след това става идеализирана, като по този начин се отрича деструктивната природа на степента на проективната идентификация. Mary Morgan следва тази патологична проективна идентификация и описва начините, по които „решетка“ от проекции, както тя я нарича, затваря индивида или двойката в състояние на психична стерилност, състояние, което може да бъде разбрано като имащо за цел защита срещу психотичен срив. (Тази концепция е разгледана по-подробно по-долу в текста.)

Мелцер в работата си върху идеята за клауструма (claustrum) (1992) описва ексесивната проективна идентификация във вътрешен обект, като тук отново целта е защита на селфа срещу психозата. За разлика от Клайн Мелцер пише, че според него проективната идентификация трябва да се разглежда основно по отношение на вътрешните обекти.

В преноса и контрапреноса в клиничната ситуация тези феномени могат да се наблюдават като различни реакции срещу отделеността на терапевта – от персекutoryни фантазии, провокирани от осъзнаването, че обектът е отделен и може да мисли и чувства неща, различни от селфа или нарцистично поглъщане и употреба на обекта. Тоест терапевтът е или персекutoryен лош обект, или идеализиран добър обект, който е контролиран, като не му се позволява да има отделен ум, да проявява любопитство и който е използван в подкрепа на селфа.

Паула Хайман пише: „Основната разлика между инфантилните и зрелите обектни отношения е, че докато възрастният възприема обекта като съществуващ независимо от него, за бебето обектът винаги по някакъв начин се отнася до него. Той съществува само по силата на функцията, която изпълнява за бебето“ (Heimann 1952).

Тази гледна точка може да бъде свързана с идеализацията и обезценяването в параноидно-шизоидния модел на функциониране. С подобни пациенти идеализацията и обезценяването могат бързо да се сменят. А е възможно и институционализирането им чрез проективната идентификация. Това е особено видно в живота на двойката, когато едната част от нея е добра, докато другата част (партньор) се преживява като дълбоко разочароваща.

Когато говори за работата си с нарцистични пациенти, Розенфелд подчертава: „В клиничните ми наблюдения на нарцистични пациенти проекцията на нежелани качества в обекта играе важна роля. Аналитикът често е представен в сънищата и фантазиите (на пациента – б.м.) като тоалетна или скут. Това отно-

шение означава, че всяко разстройващо чувство или усещане може незабавно да бъде изхвърлено в обекта без каквато и да е било загриженост за него, като той бива обезценен ... отношението към тоалетната/майка в анализата често се преживява като идеално, защото пациентът се чувства облекчен, когато всичко неприятно може веднага да бъде разтоварено върху аналитика“ (Rosenfeld 1964).

Ruszczynski пренася написаното от Розенфелд за аналитичната ситуация в контекста на партньорската двойка и говори за „тоалетната функция“ на брачния партньор, който може да бъде идеализиран, защото субектът се чувства облекчен, когато всичко неприятно е успешно разтоварено в партньора.

В обобщение на тази част от статията можем да кажем, че оннипотентността играе централна роля в нарцистичните обектни отношения. През проективната идентификация партньорът се третира като притежание на субекта или се използва като контейнер за проекциите на части от селфа, от който той иска да се освободи, тъй като те предизвикват тревожност и болка. Идентификацията е централен механизъм, който се случва или чрез проективни, или чрез интроективни процеси. Дватама партньори могат да станат толкова идентифицирани, че отделеността да се загуби. При проективната идентификация единият от партньорите сякаш колонизира другия или части от другия партньор. Отделеността между селфа и партньора е нещо, срещу което се мобилизират мощните защити на взаимни процеси на идентификация, които са в основата на нарцистичните обектни отношения. Осъзнаването на отделеността води до чувства на зависимост и следователно тревожност. Зависимостта предполага ценене и любов към другия, а това също поради неизбежността на фрустрацията води до тревожност, болка и агресия. Зависимостта може да стимулира завист към добрите качества на обекта. Нарцистичните обектни отношения премахват както тревожността, така и агресията, предизвикана от фрустрацията и осъзнаването на завистта.

Segal пише:

Инстинктът към живот включва любов към себе си, но тази любов не е в опозиция на отношения, основани на любов с обект. Да обичаш живота, означава да обичаш себе си и обекта, който дава живот. При нарцисизма отношения, които дават живот и здравословната любов към себе си, са еднакво атакувани (Segal 1983).

Напрежението между по-доброкачествени и по-нарцистични обектни отношения, всички те конструирани от механизмите на проективната и интроективна идентификация, неизбежно ще бъде отиграно в динамиката на отношенията в двойката, а в клиничната ситуация – и в преноса и контрапреноса.

Както беше споменато вече, Мери Морган пренася разбирането за проективните процеси в контекста на двойката, описвайки състояние на „проективна решетка“ (projective gridlock). Тя описва двойки, които преживяват силни тревожности или около позволяването на партньора на отделно психично съществуване и/или собствената им способност да се чувстват физически отделени във връзката. Те често описват чувството, че в тези отношения има само един човек или че съществува объркване между тях, кой какво мисли, кой какво чувства.

Подобно усещане за объркване около границите на егото не означава, че хората са психотични в смисъла на неспособни да отграничат вътрешната и външна реалност. Те на когнитивно ниво имат способността да видят себе си и другите като отделени, но на емоционално ниво доказателствата, че другият е различен (и следователно отделен), се преживяват като персекуторни. Според Мери Морган това преживяване за персекуция подкрепя параноидно-шизоидно състояние на ума и води до решения от репертоара на защитите в тази позиция, най-вече – обръщането към проективната идентификация като начин да се отрече различието. Според клиничния опит на авторката тази тенденция към тревожност в лицето на отделеността или различието е свързана с два типа индивидуална история. На първо място – случаи на сексуално насилие, където средата е преживявана като несигурна и незащитена и проективната идентификация често е използвана, за да се контролират обектите с цел намаляване на тревожността. На второ място, съществува желание да се избегне фрустрацията или невъзможността да се толерира завист, както е описано от Rosenfeld (1983) и Steiner (1993).

Двойки, които имат подобен модел на функциониране, се събират не за да създават връзка, а за да избегнат такава, тъй като връзката изисква съществуването на двама отделни партньори. Когато терапията започне да дава резултати, те стават психично по-отделени и се появява възможността за създаване на връзка.

Проективната идентификация често е използвана ексесивно и интрузивно с цел или имаща за резултат отричането на отделното съществуване на другия. Вместо това се създава удобен вид сливане или, обратно, чувство, че си в капан или в затвор, които циментират връзката. Авторката използва термина „проективна решетка“, за да опише състоянието на отношенията в тези двойки. Този вид ексесивна, интрузивна и основно защитна форма на проективната идентификация понякога е наричана „патологична“, за да се направи разлика с по-„нормалната“ форма на проективна идентификация, която е по-флукуираща и включва способността за чувствителност и приемане на връщането на проектираните аспекти на селфа и която е описана от Bion в модела му на контейнер/съдържимо (1962).

В по-малко ексесивните си форми проективната идентификация играе роля и в процесите, чрез които двойките несъзнавано се свързват и създават отношения. Розенфелд пише, че проективната идентификация е процесът, който е включен в разпознаването на обектите и идентифицирането с тях, понякога с цел правенето на важни връзки с тях (1983). На подобна теория почива и концептът за „несъзнавания избор“ на партньор (Pincus 1960), разработен и развит в Tavistock Marital Studies Institute. Този концепт е разбиран като процеса, в който двойките правят избора си на партньор, основавайки се на несъзнаваното разпознаване в другия на проектирани-и-вече-не-притежавани части от селфа, с които на някакво ниво съществува желанието да се

направи по-близка връзка, независимо дали за целите на психичното развитие или защита или и двете. Несъзнаваната надежда зад подобен избор е свързана с възможността всеки от партньорите постепенно да си върне притежанието на тези отцепени части от селфа.

Мери Морган описва тип отношения, по-различни от това, което традиционно се разбира под несъзнаван избор. В обичайния пример за несъзнаван избор на партньор индивидите са развили на емоционално ниво приемане на различията дори ако все още не са способни да интегрират всички аспекти на селфа си и затова продължават да проектират неприемливите си части в други хора. Авторката говори за тип връзки, в които единият или и двамата партньори са направили нарцистичен обектен избор и са неспособни да толерират отделеност. Проективната идентификация е използвана по-малко като начин да се проектират аспекти на себе си в другия и повече като начин да се поддържа определено състояние на ума, доминирано от фантазията да си едно със или да се намираш вътре във обекта. Те търсят идентификация по конкретен начин, която е интрузивна и фантазно отрича съществуването на другия или на тях самите.

Вероятно предпоставка за способността да се прави по-малко патологичният тип избор на обект е преживяването на удържане и развиването на чувство за селф. В типа обектен избор, описан от Мери Морган, навярно липсва преживяването за удържащ вътрешен обект и следователно проективната идентификация е използвана защитно в опит или да се контролира обектът, или селфът да се слее с него, за да достигне състояние на „блаженството преди (идеята за) раздялата“.

Функционирането на този тип проективни процеси в клиничен контекст може да бъде изследвано чрез изследването на контрапреносните реакции на терапевта. Често те се проявяват като преживяване за единност с клиента, комфортно сливане, като че няма разлика в мислите на двамата. Розенфелд описва подобни „приличащи-на-нирвана преживявания“, които „включват желанието да се живее в състояние на удоволствена слятост с обекта“ (Rosenfeld 1983). В други ситуации приемането на проекциите на клиента се преживява като позволяване на конкретно и контролиращо нахлуване в света на терапевта. Разбира се, често отговорът на подобно състояние на ума на клиента е отказ от страна на терапевта да приема проекциите му, което има смисъла на отиграване в контрапреноса.

Проблемът при работата с индивиди и двойки в „проективна решетка“ е, че терапевтите се срещат с динамика в преноса и контрапреноса, в която съществува преживяването, че няма никакви различия, разногласия или отделеност. Това усложнява техническия проблем за разликата между полезната или „правилна“ интерпретация и отиграването в контрапреноса. Възможно е да има толкова силен натиск по посока сливане със или контролиране на терапевта, че онова, което изглежда чувство да си „в тон“, всъщност е на-

тиск да си на същото мнение, объркване, което понякога е окуражавано от повтарящото се преживяване, че всичко, което терапевтът казва, изглежда, е правилно. Но за да функционира, за да прави интерпретации, терапевтът трябва да е в отделна позиция, да удържи отделеността си от клиента. С типа двойки, които се описват като въввлечени в проективна решетка, често е трудно да влезеш във връзка и да удържиш отделната си позиция. От друга страна, трудността идва и от факта, че във всички нас има инфантилна част, която се стреми към „подобните на нирвана“ преживявания, а и като терапевти ние имаме нужда и развиваме интуицията си и способността си да сме в близка връзка с клиентите си.

Розенфелд пише, че когато подобна „симбиотична фантазия“ е проектирана в аналитичната ситуация, „проективните механизми ... стават част от симбиотичните процеси, а не прост процес на проективна идентификация и не е възможно концентрирането върху индивидуалните елементи, които са проектирани в аналитика“. Тогава вероятно е важно да се интерпретира тази фантазия като цяло, а не определена проекция (Rosenfeld 1983).

Бети Джоузеф поддържа подобна идея, обсъждайки важността на мисленето на преноса като „тотална ситуация“. Тя описва ситуация, в която пациентът може да чува интерпретациите и тяхното значение правилно, но вместо да използва думите и мислите – да мисли с тях, несъзнавано ги използва да отиграва с тях. Аналитикът е окуражаван да участва в тази дейност, така че има преживяването за думи, които са казани, но с които не се общува истински. Тя подчертава значението на фокусирането на вниманието върху това, което става в отношенията, как (пациентът – б.м.) ... използва аналитика, заедно и отвъд на онова, което казва“ (Joseph 1985).

За да обобщим концепцията на Мери Морган за „проективната решетка“ – това са такива двойки, при които контейнерът, ако съществува, е много ригиден и не е истински контейнер в смисъла, който Бион описва, в който проекциите могат да бъдат обработвани (Bion, 1962a, 1962b). С други думи, на контейнера му липса „алфа-функция“ и затова не може да се осъществи мислене. Контейнерът е по-скоро „клауструмът“, описан от Мелцер и в който се влиза чрез «интрузивна идентификация“.

Понякога в процеса на терапия, когато двойката или партньорът, който се чувства най-затворен в този капан, влезе в пълна връзка с това, колко задушавачо той се преживява, може да изглежда, като че единственият начин да се постигне психична отделеност е чрез физическа раздяла и слагане край на връзката. Раздялата е много болезнена, защото е преживяване или конкретно като загуба на част от селфа или, обратно, повдига масивни тревожности по повод годността да функционираш независимо. Ако обаче двойката се чувства достатъчно удържана във връзката си с терапевта, тогава е възможно да експериментира с това да бъдат психично отделени един от друг – процес, който води до „виждането на другия като че ли за първи път“.

## Интимност и отделеност в двойката

При мисленето за двойката често се говори за способността за *интимност* като белег за зрелостта на отношенията. Понякога това се мисли в контраст с *автономността* (Cleavelly 1993) и понякога, изглежда, към това се включва и способността за отделеност както в дискусиата на Колман за *вътрешната способност за брак*:

Друг начин (...) би било да се опише (*вътрешната способност за брак – б.м.*) като способността за интимност, доколкото интимността включва диференциация и отделеност: споделянето на най-съкровенното ни съществуване с друг човек.

....

без отделеност интимността става смесена със сливане: много двойки не могат да се чувстват интимни, ако не чувстват същото като партньора си... Всъщност поради това, че те не могат да толерират отделеност, те не могат също така да постигнат интимност и следователно са обречени на стерилната студенина на изолацията ... (Colman 1993).

В тази част на статията се изследва преживяването на интимност от психоаналитична гледна точка. От една страна, обсъждането на интроективните и проективни процеси по-горе дава основа на мисленето за интимност, от друга – самият контекст на психоаналитична теория и практика се оказва полезен в мисленето за интимността. Интересно е, че съвременното обсъждане в психоанализата на аналитичните отношения в кабинета между аналитик и пациент, особено в клайнманската и постклайнманска традиция, е свързано с трудностите на установяването и поддържането на емоционален контакт. В известен смисъл това е обсъждане на интимността и способността за интимност, както и за начините, по които тя е блокирана, атакувана, опорочавана или разрушавана.

Психоаналитичната психотерапия на двойки е опит да се въвлече двойката в процеса на мислене и обсъждане, където наблюдението и разбирането могат да бъдат част от процеса на растеж и промяна в годността на двойката за емоционален контакт.

Ще започнем с дефиниция на интимността само в термините на разстояние чрез анализа на Мелцер по въпроса (Meltzer 1971;1994):

Искам да използвам думата „интимност“ по начин, свободен от смисли за качество, емоционалност на отношенията, а само като свързано със социалната дистанция. От тази гледна точка границите ѝ (на интимността – б.м.) в спектъра биха били изолация от едната страна и сливане от другата .... Между двете екстремности лежи широк спектър от вариации в интимността и, по мое мнение, искреността. С други думи, аз се опитвам да изследвам това качество на социалния контакт свободно от морални пристрастия, които биха я разглеждали като добродетел.

Тръгвайки от тази минималистична дефиниция, можем да изследваме как разбирането на идентификацията и свързаното с нея „чувство за идентичност“ могат да хвърлят светлина върху различни видове или качества на „интимност-

та“. Това е подобно на ударението, което Колман поставя върху отделеността като предпоставка за интимността, въпреки че тук по-скоро ни интересува природата на „чувството за идентичност“. В есето си върху „искреността“ Мелцер описва три широки типа идентификация и употребява анализа си за качеството на „искреността“, които бихме могли да използваме при идентифицирането на три типа „интимност“.

И така, ако трябва да се формулира теза, тя би изглеждала по следния начин. *Първо*, съществуват *инфантилни идентификации*, които са в основата на преживяването на емоции и водят до *инфантилно чувство за идентичност*. Това чувство за идентичност води до възможността за съответна *инфантилна интимност*, която е в самата основа на интимните отношения в двойка, доколкото интимността е емоционално преживяване. *На второ място*, са *нарцистичните идентификации* (основно проективни и адхезивни идентификации), които водят до *налудност за идентичност*, заедно с последващата *налудност за интимност*. *Накрая* са *интроективните идентификации*, които, когато са с „вътрешната родителска двойка“ или това, което понякога се нарича „комбинираният обект“, правят възможно *зряло чувство за идентичност*. То се характеризира от чувство за смиреност, благодарност, аспирации и загриженост за другия, което прави възможна *зрялата интимност* – нещо, към което всички се стремим и за което, когато го преживеем, се чувстваме благодарни.

Едно от предположенията тук би могло да бъде, че устойчиво чувство за идентичност е предпоставка за интимността между двама души и в известен смисъл това е вярно, особено когато говорим за зрели отношения с обекта. От друга страна, при по-детайлно изследване ще видим, че може да има няколко начина, по които чувството за идентичност да се изгради, всеки от тях може да има за резултат „устойчиво“ – макар и понякога моментно – чувство за идентичност. Всъщност Розенфелд, Щайнер и др. показват как нарцистичната организация на личността може не само да бъде „устойчива“, но и фиксирана и ригидна (Rosenfeld 1971; Steiner 1993).

Според други автори (Fischer 1995) качеството на природата на чувството за интимност е това, което е по-важно от нейната устойчивост. Фишер разглежда отношението между идентичността и интимността, като предлага три широка типа на идентичност и интимност. Първият е свързан с моментните преживявания на чувство за идентичност, произлизащо от инфантилните части на личността пред вътрешните и външните обекти, с които сме свързани. Тук „инфантилни“ не е използвано в обезценяващ смисъл, поставящ го в контраст със зрели или възрастни части, а по-скоро за да покаже спонтанно случване на емоция пред лицето на обект, подобно на онова, наблюдавано в непосредствеността на преживяванията на малкото дете. Като такова то е в основата на всички емоционални преживявания, които имаме, независимо дали като дете или като възрастен. Да се отрекат инфантилните аспекти на човек, би означавало да се отхвърли годността за емоция. И в термините на Бион да си способен да прежи-

вяваш емоция, е начинът, по който умът мистериозно пораства и се развива – или с други думи – това е алфа-функцията, която трансформира сензорната информация в алфа-елементи, достъпни за сънуване и мислене (Bion 1962б).

При изследване на чувството за идентичност, което произлиза от инфантилните части на личността, ще видим, че макар и моментното чувство за идентичност да се характеризира със спонтанност, няма стабилно или интегрирано чувство за идентичност. Моментното чувство за идентичност обаче е характеризирано от „искреност“ поради връзката му със или изразяването на емоция. Тази искреност, с дълбочината на емоционалността си, е в рязък контраст с емоционалната „плиткост“, която съпътства отричането на съществуването на инфантилни структури и вътрешни обекти, с които човек е тясно свързан (Meltzer 1971;1994). Това може да се наблюдава при детето в латентна фаза, както и в конвенционално „уседналия“ възрастен със социалната му черупка и с адаптационните качества на уседналостта и защитността.

Вторият тип идентификация и последващо чувство на идентичност произлизат от тревожностите при това уязвимо инфантилно чувство за идентичност и са всъщност защита срещу тези тревожности. Това е налудно чувство за идентичност, базирано на нарцистичната идентификация, най-познатата от които е това, което Мелани Клайн нарече „проективна идентификация“. Адхезивната идентификация е друга форма на нарцистична идентификация, идентификация, характерна за социалната адаптация и конформност. Когато говорим за проективна идентификация, трябва да вземем предвид твърде широкото използване на този термин в психоаналитичната литература и практика до момента, основно разграничението между начина, по който Мелани Клайн и Бюн (проективната идентификация има комуникативна функция и е особено важна за удържането) мислят този феномен.

Третият тип чувство за идентичност е това на възрастната (зряла) част на личността, което Мелцер вижда като свързано с интроективната идентификация, която той описва като „най-важния и най-мистериозен концепт в психоанализата“ (Meltzer 1978). Интроекцията тук е свързана не просто с който и да е обект, а по-скоро е интроективна идентификация с вътрешен комбиниран обект – вътрешната комбинирана двойка – в началото в термините на частични обекти, но в края на краищата в цялостно обектно сексуално отношение.

Приемането на този прост факт – на двойката, която е заедно и прави бебета – не е лесно. В определени ситуации силни чувство на изключеност, завист и ревност стават възможни за толериране само чрез фантазията за създаване или разрушаване на нови двойки, които представляват първоначалната родителска двойка, която всъщност не може да бъде контролирана (Giovanna Rita De Ceglie 1995).

В статията си „The Missing Link: Parental Sexuality in the Oedipus Complex“ (1989) Britton пише, че пациенти, функциониращи чрез масирани проективни процеси или в „проективна решетка“, не могат да толерират мисленето от



страна на аналитика, защото то има смисъла на родителски сексуални отношения, които ще продуцират ново бебе. Това се преживява от пациента като застрашаващо крехките отношения с майката и със самия живот. Отношенията между майката и детето са крехки, защото са основани на непрекъснатото поддържане на отцепването и проекцията на всичко негативно в тях у бащата, който следователно трябва да бъде постоянно държан настрана.

## ИНФАНТИЛНО ЧУВСТВО ЗА ИДЕНТИЧНОСТ И ИНТИМНОСТ

Първото условие за интимност на контакта е, че тя изисква онова, което Мелцер описва като „географска близост в термините на несъзнаваната фантазия“. Второто е, че „двете страни трябва да населяват един и същи емотивен свят“ (Meltzer 1971;1995).

Интимността, която е основана на инфантилното чувство за идентичност, изисква всеки от партньорите да срещне другия в споделена арена на несъзнавани фантазии. На езика на Meltzer това е „географска близост“ в термините на частичните обекти, свързани с инфантилните части на селфа, както и населяващи един и същи „емотивен свят“ – във или извън сферата на добрите обекти.

Доколкото можем да говорим за интимност, основана на инфантилното чувство за селфа, ние говорим за моменти на отношение във връзката на възрастните. Тези моменти, независимо дали позитивни или негативни, са важни като моменти на споделена емоционална интензивност. Те са твърде фрагментарни и флукутиращи обаче, за да дефинират или конституират отношения в двойката. Инфантилните идентификации са по природа фрагментарни и моментни, каквито са инфантилните части на селфа и на частичните обекти, с които те са свързани. Вероятно те са характерни за случайни контакти, които имат смисъла на бягство, където инфантилни части на селфа и на другия се срещат с голяма интензивност и се разделят, без дори да се сбогуват. Има много моменти, в които двойката ще се срещне в такива моменти на бягство в интимността (един от тях е съюзяването срещу терапевта/тите по типа „децата срещу възрастните“), но това, разбира се, е много важен вид интимност. Тя включва не само „бебетата-насред-големия свят“, но също и интимността на спонтанните, щастливи деца по време на игра. Всяка връзка на интимност, в която няма възможност да си инфантилен с партньора по едно и също време, е сериозно ограбена връзка.

Meltzer пише:

Както при малките деца, така и при юношите съществуват големи флукутации в чувството-за-идентичност, така че различните инфантилни части често взимат контрол върху органа на съзнанието и по този начин на комуникацията. Резултатът на момента е често бърза, директна и искрена комуникация както на емоция, така и по отношение на емоция. Но доколкото частта, която има контрол, се променя много бързо, взета в период от време, комуникацията може да изглежда пълна от противоречия, така че да се доближава до двуличието (Meltzer 1971;1994).

Той посочва също, че когато определена част от организацията на инфантилните части има контрол на съзнанието, често може да има чувство на самота от типа „детето-в-света-на-възрастния“. Опити да се изтрие това чувство като например присъединяването към юношески банди могат да успеят до известна степен, също както и двойката, която се е вкопчила в това да е заедно. Но по-често това дегенерира в нещо по типа на нарцистичните „банди“, чиято цел е да отрекат и изтрият инфантилните тревожности. Когато човек е във връзка с тези инфантилни чувства, може да има преживяване за измама и унижение, които да са непоносими.

Друг начин за справяне с тези инфантилни тревожности е чрез отричане на съществуването на инфантилни структури и вътрешните обекти, с които те са свързани. Това отричане може да доведе до изравняване на емоционалното преживяване и до свързването с външния свят и с партньора по типа на „деловитостта“. Това има за резултат пресметлив, адаптиращ стил, който по думите на Мелцер ние „разчитаме като „повърхностен“ поради липсата в него на въображение, нечувствителността към чувствата на другите и материализма му“ (Meltzer 1971;1994). Това е модел, който може да се наблюдава в много двойки (а също и при индивидуалното консултиране), които идват на терапия не за да си възвърнат някакъв емоционален контакт един с друг, а защото търсят помощ за възстановяване на отричането на емоционалната реалност, което по някакъв начин се е сринало. Подобен модел е почти винаги структуриран около нарцистични идентификации.

### **Нарцистични идентификации и интимност**

Можем да мислим, че всеки процес на нарцистична идентификация или всяко нарцистично усещане за идентичност по дефиниция би попречило на интимността. За целите на яснотата и поради широкото използване на термина „нарцистичен“ е нужно да се направи пояснение. В ранните работи на Мелани Клайн селфът се мисли като да преживява себе си в термините на отношение към обект, не в термините на без-обектен импулс. Терминът „нарцистични обектни отношения“ не съдържа противоречие, а е начин за описване както на качеството на отношенията, така и качеството на обекта, към който се отнася. Това означава, че това са отношения на селфа, с частични обекти, които са важни само в термините на техните функции за селфа (вж. Hinshelwood 1991). Оттук следва, че проективната идентификация е винаги отношение с частичен обект, никога с цялостен – в клайнианския смисъл на частичен и цялостен обект. Нарцистичното свързване и двойките също са обект на тази статия.

Има още една важна точка за обсъждане – когато описваме проективната идентификация, ние говорим за части на селфа или вътрешни обекти, които са отцепени и проектирани, като резултатът е, че обектът се преживява като да се е идентифицирал с отцепените части или част. Можем да мислим за това

като за *съдържанието* на онипотентната несъзнавана фантазия. Това обаче е само един от начините за описване на тази защита срещу тревожността. Мелцер (във Fisher 1995) посочва, че Мелани Клайн е имала предвид *състоянието на ума, получаващо се в резултат на онипотентната фантазия* на проективната идентификация. Fisher добавя, че описването на това *състояние на ума* може да ни доближи още повече до разбирането на важността и функцията на нарцистичната идентификация в сравнение с описанието на това, което е било проектирано, макар че, разбира се, двете са много близко свързани.

Какво характеризира състоянието на ума на някой, който е в проективна идентификация с вътрешен или външен обект. Отново Meltzer предоставя ясно описание:

При преминаването от тези аспекти на чувство-за-идентичност, които произлизат директно от инфантилните структури, към нарцистични идентификации ние преминаваме от психичната реалност към налудността; от реална идентичност, макар и крайно фрагментирана, към налудност за идентичност (Meltzer 1971;1994).

Това означава, че сме преминали от психичната реалност на инфантилните идентификации към налудност за идентичност. Дори може да бъде наречено объркване на идентичността – т.е. „сливане с „, нещо. Една от основните характеристики на налудността е сигурността, убедеността. Това, което човек „знае“, е всичко, което има да се знае или което си заслужава да се знае. Това е състояние на ума, белязано от „особения оптимизъм, помпозност и снобска арогантност“ на това, което Meltzer описва като „налудност-за-яснота-на-инсайта“ и нагласата да „седиш в ролята на съдник“ (Meltzer 1976).

С това описание на състоянието на ума, характерно за проективната идентификация, е възможно да се разпознае съществуването му дори когато може да има съмнения по отношение на природата на това, което е проектирано. Бихме могли да опишем това като дескриптивен или „феноменологичен“ подход към нарцистичните идентификации в контраст с „динамичния“, който описва съдържанието на онипотентните фантазии. Не винаги можем да имаме достъп до динамиките на проективните идентификации, типа несъзнавана фантазия, която може да остави следи в сънищата на пациента. Но феноменологията на нейното представяне често е невъзможно да се сбърка. Разбира се, в повечето обсъждания на проективната идентификация в психоаналитичната литература има описание на състоянието на ума, както и на това, което е проектирано.

Щайнер например пише:

Можем да видим, че проективната идентификация поражда състояние на ума, в което истинска отделеност не се преживява. Това състояние на ума предоставя облекчение от тревожността и фрустрацията, както и от завистта и е идеализирано (Steiner 1993).

Очевидно типът „интимност“, която е възможна пред лицето на това арогантно чувство за идентичност, има особено качество. Първото наблюдение е, че както налудното чувство за идентичност, това е налудност за интимност.

Вероятно е по-добре да се опише по този начин, отколкото да се каже, че няма интимност изобщо. Много са двойките, въввлечени в нещо, което ги държи в голяма близост. Това е типът близост, за която Морган предлага термина проективна решетка (или клетка). Без съмнение „налудността за идентичност“ е подобна на това, което Winnicot (1960б) нарича „фалшиф селф“. В контекста на двойката Фишер говори за „фалшиф селф на двойката“ (Fisher 1993). В зависимост от гледната точка можем да говорим за „налудност за интимност“ или „налудна интимност“.

Всъщност подобна интимност на моменти покрива двете условия, които Мелцер описва като предпоставки за интимността – географска близост в термините на частичните обекти, с които те са в идентификация, както и населяването на един и същ емотивен свят. В други моменти те могат да се чувстват изолирани един от друг, макар и физически другият да присъства до тях, защото те или не споделят емотивния му/й свят, или единият е „вътре в обекта“, докато другият е „извън“. Тъкмо „налудността за интимност“, осцилираща с „налудността за изолация“, е това, което ги държи в решетката, за която говори Морган. Може би цялостността на тази осцилация най-добре би била описана като колизия, т. е. вид споделена налудност.

Често двойките описват ситуация, в която единият от партньорите е „редуциран“ до инфантилно чувство на идентичност, залят например от чувство на безпомощност или тревожност, а другият може да се превърне в грижовния, успокояващ „родител“ или „по-голям брат/сестра“, може да съществува чувство, че те са интимни, но това е вероятно псевдоинтимност, в която другият е заел „псевдородителската“ роля чрез проективна идентификация. Внимателна, изпълнена с грижа интимност, когато двамата партньори са в по-равностойна позиция, изглежда почти невъзможна за тези двойки. Състоянието на ума, продуцирано от проективната идентификация с родителската функция, тогава ще е по-скоро убеденото в собствената си правота чувство на превъзходство, често тайно презрително спрямо инфантилните „слабости“ на партньора, като го използва, за да подкрепя омnipotentно „псевдозряло“ чувство на селфа. Искрена способност за „родителстване“ над другия в моменти на интимност, когато е възможно да се открие инфантилното чувство на идентичност пред другия, нуждата той да е в родителската роля, зависи от зрялото чувство на идентичност в този „друг“, което от своя страна зависи от интроектирането на комбиниран цялостен обект на сексуалната родителска двойка.

Разбира се, съществуват почти безкраен брой комбинации и проявления на този тип колизия. Мелцер говори за бракове по типа „кукленска къща“, в които съществува „един вид неспирен меден месец и любовта е прекрасна – аз обичам себе си и ти обичаш мене си“ (Meltzer 1971;1995).

На този етап ще обърнем малко внимание на типа „проективна идентификация“, която Бион използва в описанието си на отношенията на контейнер/сдържимо (Bion 1959). Той използва термина проективна идентификация,

описвайки този феномен като несъзнавана фантазия, „която използва нелек-сикалните аспекти на езика и поведението и имаща за цел по-скоро комуникация, отколкото действие“ (Meltzer 1986).

Отново, ако обърнем внимание не толкова на т.нар. „динамични аспекти“, а по-скоро вземем за отправна точка феноменологията на състоянието на ума на този, който е в проективна идентификация, това може да ни даде начин за разграничаване на нарцистичното от инфантилното чувство за идентичност. В описанието си на отношенията контейнер/съдържимо Бион пише:

Аналитичната ситуация изгради в ума ми чувство за това, че съм свидетел на изключително ранна сцена. Аз чувствах, че пациентът беше преживял в най-ранното си детство майка, която чинно отреагира на емоционалните изрази на бебето. Тази чинна реакция съдържа в себе си елемент на нетърпеливото „Не знам какво не му е наред на това дете“. Моето заключение беше, че за да разбере какво искаше детето, майката трябваше да третира плача му като повече от настояване за нейното присъствие. От гледна точка на детето тя трябваше да поеме в себе си и по този начин да преживее страха на детето, че умира. Този страх детето не може да удържи в себе си. Той се опитваше да го отцепи заедно с част от личността си, която го носи, и да ги проектира в майката. Една разбираща майка е способна да преживее чувството на ужас, с което това дете се опитваше да се справи чрез проективна идентификация, и въпреки това да запази балансираната си нагласа (Bion 1959).

Изглежда, че можем да разграничим един момент, в който, докато отцепва и проектира страха си и кореспондиращата част от селфа, *състоянието на ума на бебето остава доминирано от инфантилния дистрес*, а не от омnipotentността на проективната идентификация (Fisher 1995).

Можем ли тогава да разграничим типа инфантилно чувство за идентичност – съпътствано от отцепване и проекция на чувства, части от селфа и свързаните с тях вътрешни обекти и нарцистичното чувство за идентичност, характеризирана от арогантна сигурност – и двете използват проекция, но с много различни цели? Първото би било нещо по-близко до проективната идентификация в смисъла на отношението контейнер/съдържимо на Бион като примитивна форма на невербална комуникация. Второто би било чувство за идентичност, характеризирано от интрузивна идентификация, в която всяко свързване, важно за комуникацията, е атакувано и извращавано. Разбира се, колкото и да е полезно това разграничаване за анализиране състоянието на ума на човек, то е много трудно да се случи в кабинета, където сложността на феномените означава, че едното състояние осцилира с другото почти неусетно.

Отношението контейнер/съдържимо е важен аспект от интимността в двойката. Възможно е един от партньорите да е в инфантилно състояние на ума – в дистрес или паника, докато другият партньор може да е в съвсем различно състояние на ума от това на проективна идентификация с родителската фигура. В този случай отношението „родител–дете“ (контейнер–съдържимо) може да бъде преживяно като унижение за единия и съответно – превъзходство за другия. В друг контекст можем да кажем, че майката се „идентифицира“

с нейното бебе в дистрес, защото тя има достъп до собствените си инфантилни части, докато в същото време не е залята нито от проекциите или от собствените си инфантилни тревожности. Това става възможно, когато тя е в интроективна идентификация с вътрешен удържащ обект – вътрешната родителска двойка. Това Фишер нарича „зряло чувство за идентичност“.

Макар че бебето в примера по-горе проектира части от себе си в майката, то не изглежда да е в състояние на ума, характерно за *интрузивната* проективна идентификация. По същия начин партньорът може да е в дистрес, но не в „състоянието на ума на проективната идентификация“. Както и при бебето, няма съмнение, че това е възможно само когато се свързва с партньор, който е в „зряло състояние на ума“ в интроективна идентификация с вътрешната родителска двойка. Те споделят същата „вътрешна география“ и същия емотивен свят по силата на техните споделени инфантилни идентификации *и в същото време* на проективната идентификация с вътрешния удържащ обект.

### **Интроективна идентификация и интимност**

Когато говорим за възрастен или възрастна част от селфа, обикновено имаме предвид недефинирано или понякога недефинируемо усещане да си „пораснал“ в емоционални, както и във физически термини. Мелцер предлага гледна точка за развитието на възрастната част от селфа и на зрялото чувство за идентичност в термините на отношения с вътрешните обекти на човек и в частност като функция на интроективната идентификация. Когато той свързва интроективната идентификация с развитието на „възрастната част от селфа, е важно да се отбележи, че той говори за много специфичен вид обект. Когато мислим за този обект – комбиниран обект или сексуалната, вътрешната родителска двойка, можем да се обърнем към описанието на Бретън на „триъгълното пространство“, което е свързано със състоянието на ума, което Мелцер асоциира с интроективната идентификация с вътрешния комбиниран обект.

Бретън казва, че в началото родителската връзка е мислена в термините на примитивни частични обекти. Ако връзката между родителите е възприемана в термините на любов и омраза и може да бъде толерирана в ума на детето, тя предоставя прототип за обектни отношения от трети тип, в които то е свидетел, а не участник. Ако това е така, е вероятно да се представи ситуация, в която както наблюдаваш, така си и наблюдаван, което на свой ред създава чувство за пространство извън и вътре в селфа. Това вътрешно „триъгълно пространство“ е също и в основата на зрялото чувство за идентичност. „Следователно то включва възможността да си участник в отношения и наблюдаван от трети човек, както и да си наблюдател на отношенията между двама души... Годността да имаш визията за доброкачествена родителска връзка влияе върху развитието на пространство извън селфа, способно да бъде наблюдавано и мислено, което създава основата на вярването в един сигурен и стабилен свят“ (Britton 1989).

Това развитие създава вътрешните условия, в които интроективната идентификация с креативна родителска двойка става коренът на това, което Мелцер нарича идентификация със суперего-идеал. То също води до състояние на ума, характерно за депресивната позиция. Феноменологията на това състояние на ума е позната.

Отдадеността на тази идентификация почива върху емоциите на депресивната позиция, особено благодарността и желанието да си заслужил. Поради тази причина елементи на преживяване на чувство-за-идентичност, които са свързани с интроективната идентификация, имат перспективно качество, тон на аспирация, който е доста по-различен от непосредственото и налудно чувство за селфа, продуцирано от проективната идентификация. Внимателност, смирение, съмнение в себе си и подобни нюанси на емоция следователно са свързани с тези аспекти на чувството за идентичност и съставляват онези отсенки на характера на човек, които ни правят най-силно впечатление за искреност (Meltzer 1971;1994).

Подобно усвояването на тревожностите на депресивната позиция е състояние на ума, към което ние и нашите пациенти се стремим, но което е по-лесно да бъде илюстрирано чрез провала да бъде постигнато. Това не означава, че е рядко състояние. Майката, отговаряща на проекциите на бебето си, способна да се идентифицира с преживяванията на бебето, защото има достъп до собствените си инфантилни тревожности, е способна също да „удържа“ проекциите на бебето в смисъла на Бион. Тя може да направи това, защото *е в интроективна идентификация с удържащ вътрешен обект, вътрешната родителска двойка*.

Това е състояние на ума и чувство за идентичност, което в терапевтичната ситуация терапевтът подкрепя при контакта си с двойките. И въпреки това опитът показва колко трудно е да се прави това, когато терапевтът е изправен пред клауструма, който го завлича в отиграване (acting-out), в контрапренос от един особен вид. Това, което е в основата на това преживяване, е описаната от Фелдман борба на пациента с вътрешна едипова двойка, въвлечена в някакво странно и често насилствено взаимодействие, „родителска фигура или двойка, която за него е непроницаема, неспособна да получи или отговори на неговите проекции“. Това на свой ред дава тласък на насилствени опити да се проникне или на чувство на безнадеждна ситуация, пред която селфът не може да се изправи (Feldman 1989).

О’Shaughnessy описва този вид вътрешна двойка като „остатъчна двойка“ – остатък от едиповата двойка, която е възбуждала толкова много емоции и тревожности, че психиката я е заличила. Тези остатъчни двойки в зависимост от природата и степента на атаките срещу тях са стерилни, воайорски, ексхибиционистични или садомазохистични (O’Shaughnessy 1993). Клинично тези „остатъчни двойки“ са от фундаментално значение, защото идентификацията с тях е в основата на дилемата на много от двойките, които търсят терапия, особено онези, които по силата на „решетката от проективни идентификации“ са в свят с характеристиките на клауструм. Клиничното проявление на тези „остатъч-

ни двойки“ е „комбиниран обект“ от перверзен тип. Идентификацията с тази вътрешна двойка може да означава само чувство за идентичност, маркирано от сливания, налудност за идентичност, а за двойката – налудност за интимност.

Обратно, състояние на ума, маркирано от загриженост за обекта – а в двойката – загриженост за другия, – включва способност за оценяване и благодарност за това, че другият се отнася към теб в термините на (задоволяването на) нуждите ти. Тук описваме интимността, възможна в депресивната позиция. Това е състояние на ума, белязано от смиреност пред лицето на непознаваемата мистерия на реалността на другия. То прави възможна *реципрочността* в преживяването на интимността. То включва емоционалната интензивност на спонтанността на инфантилните части на личността, но има и годността да омекотява турболенцията и бягството (от реалността) на инфантилния живот. И е много различно от тона и дълбочината на емоцията от частично-обектната употреба на другия в нарцистичното свързване.

Фишер пише:

... основната разлика между истинската интимност с другия и „псевдоинтимността“, която е нарцистична форма на свързване (е, че – б.м.) първата е основана върху реалността, че другият е познаван само отвън. Втората е основана на несъзнаваната фантазия за влизане вътре в другия. Мелцер ни приканва да обмислим разликите между картината на вътрешността на вътрешната майка, която е резултат от използването на *въображението*, и картината, която е резултат от несъзнаваната фантазия за omnipotentно навлизане. Въображаемото „познаване“ на вътрешната майка по необходимост е конструирано от елементи на преживяването на външния свят, като се уважава интимността на вътрешността на майката. То е характеризирано от нагласа, която Бион нарича (...) *негативна способност*, това е когато (човек) е способен да стои в несигурност, загадъчност, съмнения, без раздражено да прибягва до факти и разум. Независимо от това, колко интимно е „познанието“ на другия, то винаги е характеризирано от несигурност, мистерии и съмнения (Fisher 1993).

Подобно състояние на ума е предпоставка за зрели обектни отношения и следователно на интимността на двойката в най-дълбинния смисъл.

#### ЛИТЕРАТУРА

- Ruszczynski, S. (1995). Narcissistic Object Relating, in Ruszczynski, S & Fisher, J (Eds), *Intrusiveness and Intimacy in the Couple*, London: Karnak Books, 1995.
- Morgan, M. (1995). The Projective Gridlock: a form of Projective Identification in Couple Relationships, in Ruszczynski, S & Fisher, J (Eds), *Intrusiveness and Intimacy in the Couple*, London: Karnak Books, 1995.
- Di Ceglie, G. R. (1995). From the Internal Parental Couple to the Marital Relationship, in Ruszczynski, S & Fisher, J. (Eds), *Intrusiveness and Intimacy in the Couple*, London: Karnak Books, 1995.
- Fisher, J. (1995). Identity and Intimacy in the Couple: three kinds of identification, in Ruszczynski, S & Fisher, J. (Eds), *Intrusiveness and Intimacy in the Couple*, London: Karnak Books, 1995.
- Donald Meltzer in Discussion with James Fisher (1995). In Ruszczynski, S & Fisher, J (Eds), *Intrusiveness and Intimacy in the Couple*, London: Karnak Books, 1995.



- Bick, E. (1968). The experience of the skin in early object relations. *International Journal of Psychoanalysis*, 49, 484–486.
- Bion, W. R. (1959). Attacks on linking in *Second Thoughts*, London, Heinemann, (Reprinted: London, Karnac Books, 1984).
- Bion, W. R. (1962a). *Learning from Experience*, London, Heinemann Medical, (Reprinted: London, Karnac Books, 1984).
- Bion, W. R. (1962b). A Theory of Thinking, in *Second Thoughts*, London Heinemann. (Reprinted: London, Karnac Books, 1984).
- Britton, R. (1989). The Missing Link: parental sexuality in the Oedipus complex, in J. Steiner (Ed.), *The Oedipus Complex Today: Clinical Implications* (pp 83–101), London: Karnac Books.
- Britton, R. (1992). Keeping Things in Mind, in R. Andersson (Ed.), *Clinical Lectures on Klein and Bion* (pp 102–113), London Routledge.
- Cleavelly, E. (1993). Relationships: Interaction, Defences and Transformations, in S. Ruzsyczynski (Ed.) *Psychotherapy with Couples* (pp 56–59), London: Karnac Books.
- Colman, W. (1993). Marriage as a Psychological Container, in S. Ruzsyczynski (Ed.) *Psychotherapy with Couples* (pp 70–96), London: Karnac Books.
- Feldman, M. (1989). The Oedipus Complex: Manifestation in the Inner World and the Therapeutic Situation, in J. Steiner (Ed.) *The Oedipus Complex Today: Clinical Implications* (pp 103–128), London: Karnac Books.
- Fisher, J. (1993). The Impenetrable Other: ambivalence and the Oedipal conflict in work with couples, in Ruzsyczynski (Ed.), *Psychotherapy with Couples* (pp 142–166), London, Karnac Books.
- Fisher, J. (1995). Identity and Intimacy in the Couple: three kinds of identification, in *Intrusiveness and Intimacy in the Couple* (Ed. S. Ruzsyczynski, J. Fisher), London: Karnac Books.
- Freud, S. (1910). Leonardo da Vinci and a Memory of his Childhood, in *Standard Edition II*, (pp 59–137), London Hogarth Press.
- Hahn, A (Ed.). *Sincerity and Other Works: Collected Papers of Donald Meltzer* London: Karnac Books 1994.
- Heimann, P. (1952). Certain Function of Introjection and Projection in Early Infancy, in M. Klein, P. Heimann, S. Isaacs & J. Riviere (Eds.), *Developments in Psycho-Analysis* (pp 122–168). London: Hogarth Press. (Reprinted London: Karnac Books, 1989).
- Hinshelwood, R. D. (1991). *A Dictionary of Kleinian Thought*. London: Free Association Press.
- Joseph, B. (1985). Transference: the total situation. In E.B. Spillius & M. Feldman (Eds.), *Psychic Equilibrium and Psychic Change: Selected Papers of B. Joseph* (pp 156–167). London: Routledge, 1989.
- Joseph, B. (1987). Projective Identification – Some Clinical Aspects. In E.B. Spillius & M. Feldman (Eds.), *Psychic Equilibrium and Psychic Change: Selected Papers of B. Joseph* (pp 168–180). London: Routledge, 1989.
- Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms, In *The Writings of Melanie Klein*, Vol. III (pp 1–24). London: Hogarth Press. (Reprinted London: Karnac Books, 1993).
- Klein, M. (1955). On Identification, In M. Klein, P. Heimann, & R. Money-Kyrle, *New Directions in Psycho-Analysis* (pp 247–263). London: Hogarth Press. (Reprinted London: Karnac Books, 1977).
- Meltzer, D. (1976). The Delusion of Clarity of Insight, in *The Claustrophobic Phenomena* (pp74–85), Perthshire, Scotland: Clunie Press.
- Meltzer, D. (1986). *Studies in Extended Metapsychology: Clinical Implications of Bion's Ideas*. Perthshire, Scotland: Clunie Press.
- O'Shaughnessy, E. (1993). *Remnant Couples*, Unpublished paper Pincus, L. (Ed.) (1960) – *Marriage: in Emotional Conflict and Growth*, London, Institute of Marital Studies.
- Rosenfeld, H. (1964). On the Psychology of Narcissism: A Clinical Approach, *International Journal of Psycho-Analysis*, 45, (pp 169–179). Also in *Psychotic States*, London, Hogarth Press (Reprinted London: Karnac Books).

- Rosenfeld, H. (1971). A Clinical Approach to the Psycho-Analytical Theory of Life and Death  
Insincts: an investigation into the aggressive aspects of narcissism. *International Journal of  
Psycho-Analysis*, 52, (pp 169–178).
- Rosenfeld, H. (1983). Primitive Object Relations and Mechanisms, *International Journal of Psycho-  
Analysis*, 64, (pp 261–267).
- Rosenfeld, H. (1987). *Impass and Interpretation*, London, Tavistock Publications.
- Ruszczynski, S. (1993). *Psychotherapy with Couples*, London Karnak Books.
- Sandler, J. (1976). Contertransference and the Role Responsiveness, *International Revue of Psyc-  
Analysis* 3, 43–47.
- Segal, H. (1977). Counter-transference. In *The Work of Hanna Segal*, New York: Jason Aronson  
(Reprinted London: Karnak Books, 1986).
- Segal, H. (1983). Some Clinical Implications of Melanie Klein's Work. *International Journal of  
Psycho-Analysis*, 64, 269–279.
- Segal, H. (1989). Preface, In E.B. Spillius & M. Feldman (Eds.), *Psychic Equilibrium and Psychic  
Change: Selected Papers of B. Joseph*. London: Routledge, 1989.
- Spillius, E. Bott (1992). Clinical Experiences of Projective Identification. In R. Anderson (Ed.),  
*Clinical Lectures on Klein and Bion* (pp 59–73), London, Routledge.
- Steiner, J. (1993). *Psychic Retreats*. London Routledge.